

Gândirea laterală- de la teorie la aplicație

prof.înv. preșcolar: Obreja Magdalena
GPN nr.1, Capu-Câmpului

Gândirea laterală semnifică un mod de a gândi care urmărește schimbări în percepții, concepte și idei prin utilizarea unor instrumente specifice. Acest tip de gândire este un tip creativ pentru că implică moduri neașteptate de a te uita la o problemă și a o rezolva.

Prin aplicarea tehnicilor de gândire laterală, copilul este capabil să:

- rezolve probleme pe care nu le-a putut rezolva cu metode obișnuite;
- privește lucrurile din mai multe perspective;
- descoperă idei noi;
- formulează răspunsuri la întrebări;
- găsește soluții în diferite situații;

Gândirea laterală nu este altceva decât abilitatea de a gândi creativ și de a ieși în mod degajat din “zona de confort”, concept ce se poate referi atât la rezolvarea ingenioasă a problemelor personale, cât și a celor legate de inspirație și imaginație. Se axează pe restructurarea acestor modele (intuiție) și determinarea unor modele noi (creativitate).

Astăzi, mai mult ca oricând, munca are un caracter creator, iar cunoștințele și tehnicile se înnoiesc continuu, grădinița având sarcina să-i pregătească pe copii pentru a face față noilor cerințe, să găsească mijloacele cele mai eficiente pentru dezvoltarea creativității. Procedeele care stimulează procesul căutării, al descoperirii, care trezesc curiozitatea și interesul copiilor, contribuie la formarea unei gândiri originale și productive, însușiri despre care se vorbește tot mai mult în pedagogia contemporană.

Pentru ca un copil să ajungă în stadiul de a crea, trebuie să posede un anumit volum de cunoștințe de aceea, educatoarea trebuie să fie preocupată permanent de îmbogățirea cunoștințelor copiilor din cele mai diverse domenii de activitate.

Metode de dezvoltare a gândirii laterale la preșcolari

1. Metoda interactivă de grup: “Explozia stelară” (Starbursting)

Explozia stelară este o metodă de stimulare a creativității în munca de explorare a unui subiect, care conduce investigația copiilor în 5 direcții precise, determinate de întrebări. Metoda presupune formularea de întrebări și realizarea de conexiuni între ideile descoperite pe această cale de către copii, în grup și individual.

Beneficiile metodei:

- stimulează creativitatea în grup și individual;
- stimularea creării de întrebări;
- dezvoltă și exersează gândirea cauzală, divergentă, deductivă, limbajul și antrenează inteligențele multiple;
- se utilizează în învățământul preșcolar într-o gamă largă de activități: lecturi după imagini, convorbiri, povestiri, jocuri didactice, poezii;

-educatoarea poate crea jocuri- exercițiu utilizând întrebările elaborate de către copii.

Exemplu:

DLC- joc didactic “Zâna Toamna”

Scop: evaluarea cunoștințelor însușite într-un interval scurt de timp și îmbinarea lor în structuri noi în vederea dezvoltării creativității verbale, a exersării gândirii cauzale, divergente, deductive.

Obiective:

-să elaboreze întrebări de tipul: “Cine? “,”Când? “,”Unde? “,”De ce? “,”Ce? “vizând tematica anunțată;

-să formuleze întrebări în direcția de investigare aferentă grupului de lucru;

-să realizeze conexiuni între ideile descoperite de copii;

-să analizeze și să sintetizeze informațiile utilizând materialele puse la dispoziție;

-să demonstreze spirit de echipă.

Copii vor fi așezați în semicerc și vor asculta ghicitoarea:

“Acum frunzele ating/Prima dată lutul,/Ca o pătură arămie/ Acoperă pământul./ Strugurii așteaptă copți/Coșul gospodarului,/ În noroi se-ngroapă adânc/ Roțile docarului./ Mere, pere, nuci grămadă/ Umplu iar cămărilor, / O mulțime de miroasuri/Ne gădilă nările./Astfel, cine iar sosește/Cântându-și uvertura,/ Cu bune și cu rele/ Stăpânind natura? “(Toamna)

Copiii dezleagă ghicitoarea, apoi sunt anunțați că Zâna Toamna, cea frumoasă și bogată, a dispărut, iar surorile ei le-au trimis o scrisoare prin care îi roagă pe ei să o găsească.

Desfășurarea activității:

a) se afișează tabloul reprezentând sfârșitul toamnei și imaginea Zânei. Se formulează problema de rezolvat: găsirea anotimpului dispărut. Steluța cea mare este prinsă de imaginea Zânei Toamna.

b) se desfășoară un joc-exercițiu: “Detectivii” (pentru constituirea grupurilor). 5 copii își aleg câte o steluță (simbolul detectivilor), apoi fiecare dintre aceștia, printr-un joc numărătoare, își formează grupul de lucru:

“Două mere roșioare/Două nuci cu coaja tare,/Două pere dulci și coapte,/Două prune aromate./Multe fructe am cules/Tu ești fructul azi ales. “

c) Explicarea jocului: fiecare detectiv își formează grupul de lucru. Se citește întrebarea de pe steluța aferentă fiecărui grup, atenționând asupra culorii (întrebarea “Ce? “ este scrisă cu roșu, “Cine? “ este scrisă cu albastru, etc.), grupurile se împrăștie îndreptându-se spre măsuțele corespunzătoare culorii întrebării. Pe aceste măsuțe se găsesc jetoane sugestive pentru sarcina fiecărui grup, menite să-i ajute pe copii în formularea întrebărilor.

Copii se consultă, colaborează în elaborarea de întrebări și, după expirarea timpului, revin în semicerc și comunică rezultatele.

Pentru a obține cât mai multe conexiuni între ideile descoperite, se stabilește ordinea adresării întrebărilor (“Ce? “,”Cine? “,”Unde? “,”Când? “,”De ce? “), grupurile celorlalte răspund întrebărilor sau adresează noi întrebări de același tip completând eforturile acestora.

d) Concluzii:

“Ce?” “Ce anotimp este reprezentat în acest tablou?” “Ce anotimpuri mai știți?” “Ce știm despre toamnă?” “Ce lucrează oamenii toamna?”;

“Cine?” “Cine culege roadele?” “Cine pleacă în țările calde?” “Cine îi ajută?”;

“Unde?” “Unde se duc păsările călătoare?” “Unde lucrează oamenii toamna?” “Unde se duc copiii toamna?”

“Când?” “Când cad frunzele?” “Când înfloresc crizantemele?” “Când cade bruma?”

“De ce?” “De ce cad frunzele?” “De ce pleacă păsările călătoare?” “De ce se ascund insectele în pământ?” “De ce a plecat toamna?”

După fiecare set de întrebări se face sinteza parțială. Sinteza generală se realizează de către educatoare sau de către copii, în funcție de nivelul grupei. Se realizează conexiunea logică de idei. Copiii împreună cu educatoarea vor găsi rezolvarea la problema enunțată, găsirea Zânei Toamna, ajungând la concluzia că, după ce au căutat-o în parcuri, grădini și livezi, detectivii știu că nu a dispărut, ci a plecat lăsând-o pe sora ei iarna în locul său. Se urmărește “explozia stelară” creată prin așezarea steluțelor în jurul stelei mari și se repetă întrebările scrise pe steluțe. Se apreciază efortul copiilor de a elabora întrebări, creativitatea în elaborarea întrebărilor și rezolvarea sarcinii centrale de lucru. Cele mai interesante întrebări sunt înregistrate în portofoliul metodei pentru a fi utilizate și în alte activități.

2. Metoda pălăriilor gânditoare

Este o metodă interactivă, de stimulare a creativității participanților. Participanții trebuie să cunoască foarte bine semnificația fiecărei culori și să înțeleagă rolul presupus de fiecare pălărie, gândind din perspectiva acestuia. Nu pălăria contează, ci ceea ce semnifică ea:

-pălăria albastră- este liderul, conduce activitatea. Formulează concluziile, clarifică.

-pălăria albă- este povestitorul, cel care redă pe scurt conținutul textului, exact așa cum s-a întâmplat acțiunea. El este neutru, informează.

-pălăria roșie- își exprimă emoțiile, sentimentele, supărarea față de personajele întâlnite. Nu se justifică, spune ce simte.

-pălăria neagră- este criticul, prezintă întâmplările negative, identifică greșelile

-pălăria verde- este gânditorul, cel care oferă soluții alternative, idei noi, dă frâu liber imaginației, generează idei noi

-pălăria galbenă- este creatorul, simbolul gândirii pozitive și constructive, explorează optimist posibilitățile.

În învățământul preșcolar, această metodă oferă participanților posibilitatea de a expune liber ceea ce gândesc. Pentru o activitate în cadrul DLC, această metodă se poate aplica sub forma unui joc didactic.

DLC- joc didactic: „În lumea poveștilor”

Grupa de copii se împarte în cinci echipe, individualizate prin culorile de pălării: albe, roșii, negre, galbene și albastre. Se alcătuiesc seturi de întrebări, care vor fi scrise pe cinci jetoane (în formă de pălărie cu partea inferioară colorată în culoarea echipei) sarcinile fiecărei echipe:

pălăriile albe- discută despre povești în general;

pălăriile roșii- discută despre personajele pozitive

pălăriile negre- discută despre personajele negative

pălăriile galbene- corectează greșelile

pălăriile albastre- trag concluzii, învățăminte

Educatorea adresează întrebările întregii grupe , atenționând copiii că trebuie să răspundă numai cei din echipa cu sarcina adecvată tipului de întrebare.

Set de întrebări:

Pentru pălăriile albe:

- Spuneți titluri de povești și autorii lor
- Care este formula de început a unei povești?
- Care este diferența dintre o poveste și o poezie?
- Câte feluri de personaje întâlnim în povești?
- Ce a scris Ion Creangă: povești sau poezii?

Pentru pălăriile roșii:

- Cum sunt personajele pozitive?
- De ce preferați personajele pozitive?
- Dați exemple de personaje pozitive din povești cunoscute.
- Cenușăreasa este un personaj pozitiv?
- De ce v- a plăcut personajul Albă ca Zăpada?

Pentru pălăriile negre:

- Cum sunt personajele negative?
- Dați exemple de personaje negative.
- Ce fel de personaj este lupul din povestea „ Capra cu trei iezi” ?
- Care sunt personajele negative din povestea „Cenușăreasa”?

Pentru pălăriile galbene:

- Credeți că personajele negative pot deveni personaje pozitive?
- Ce facem noi când întâlnim în viața de toate zilele un personaj negativ?
- Ce ar fi trebuit să facă iedul cel mare și cel mijlociu pentru a fi personaje pozitive?
- Mama vitregă poate să devină personaj pozitiv?

Pentru pălăriile albastre:

- Ce învățăm noi din povești?
- Noi dorim să fim personaje negative? De ce nu?
- Cum ne vom comporta noi ca și personaje pozitive sau negative?
- Explicați proverbul: „ După faptă și răsplată”
- De ce ne dorim să fim personaje pozitive?

Întrebările vor fi dirijate pe rând către fiecare echipă, prin rotație, astfel încât restul copiilor să nu se plictisească și să fie atenți până la sfârșitul jocului.

3. Tehnica 6/3/5(Brainwriting)

Această metodă reprezintă o modalitate de lucru bazată pe construirea de „ idei pe idei”și valorifică potențial creativ al grupului.

Exemplu:

DEC-“Primăvara pe strada mea“

Obiectiv: Stimularea creativității de grup a copiilor.

Material didactic: Coli de hârtie, creioane colorate sau carioca.

Sarcina jocului: Reprezentarea prin desen a unor elemente care să ilustreze o temă dată.

Desfășurarea jocului: Copii sunt împărțiți în grupe de câte 6. Fiecare copil din grup își alege o culoare cu care va lucra, diferită de cea a celorlalți 5 colegi din grup. Fiecare copil va desena 3 elemente și apoi va da foaia colegului din dreapta, preluând desenul colegului din stânga, va identifica elementele desenate și va încerca să adauge altele, să le completeze, ori să le modifice creativ fără a se îndepărta de la tema propusă. Copiilor li se solicită să găsească în final un titlu sugestiv care să definească conținutul desenului. Temele abordate prin intermediul acestei metode pot atinge toate domeniile experiențiale: În vacanță“, “Circuitul apei în natură“, “Animalele din curtea bunicilor“.

4.Predicțiile

Metoda stimulează imaginația copiilor, asociațiile de idei, originalitatea. Educatoarea întocmește un tabel al predicțiilor pe 3 coloane.

Ce credeți că se va întâmpla?	De ce credeți asta?	Ce s-a întâmplat de fapt?
-------------------------------	---------------------	---------------------------

-Se citește sau se povestește primul fragment al unei povestiri.

-Educatoarea solicită copiilor să răspundă la întrebarea din prima coloană.

-Se argumentează răspunsul de către copii și educatoarea completează a doua coloană.

-Citind un alt fragment al povestirii, copiii află “Ce s-a întâmplat de fapt“, iar educatoarea notează pe scurt ideile textului.

-În final, folosind notările din table, educatoarea, cu ajutorul copiilor, va reda povestirea în cele două variante: cea creată de către copii și cea originală. Pentru grupa mică se pot folosi imagini reprezentative din povestire, iar în rubrica “Ce credeți că se va întâmpla?“, se pot face desene care să ilustreze ideile copiilor.

5. Jocuri și exerciții care dezvoltă gândirea laterală

Pata de cerneală

Preșcolarii care participă la acest exercițiu le sunt prezentate pe o coală mai multe pete de cerneală sau acuarelă și fiecare dintre ei trebuie să enumere cât mai multe obiecte cu care se aseamănă fiecare pată.

Bucata de hârtie

Fiecare copil primește mai multe bucăți de hârtie din care trebuie să confecționeze cât mai multe modele și cât mai diversificate.

Ce faci când?

Fiecare copil primește cartonașe pe care sunt descrise în imagini situații la care trebuie să vină cu soluții inedite (“Ce faci când ești trist?“, “Ce faci când ești nervos?“, “Ce faci când ți-e frică?“).

Povești inedite

Copiii trebuie să creeze povești inedite pe diferite teme: “Ce gândesc găzele despre oameni?“ , “Ce pot discuta anotimpurile între ele?“ , “Cum vorbești cu un extraterestru?“ .

Jocul comparațiilor

Se alege un cuvânt în funcție de tema abordată și se cere să se găsească un termen de comparație. Se încurajează copiii să găsească comparații cât mai interesante și cât mai multe.

Ex: Furnica este ca..... “o grăunță mică”, “o sămânță de mac”, “o bucătăreasă harnică”, “un pitic”.

Lucruri și numere

Copiii stau așezați în semicerc, cu fața la educatoare. Aceasta spune un număr și indică un copil. Copilul trebuie să răspundă imediat cu un cuvânt sau o propoziție asociată cu numărul.

Ex: 7-zilele săptămânii; piticii din poveste

4-anotimpuri

1-mama, soare, lună, nas, gură

5-degete la o mână

Cuvântul interzis

Acest joc se poate desfășura cu toată grupa sau în perechi. Se cere copiilor să răspundă la întrebările conducătorului de joc în așa fel încât să nu folosească cuvântul interzis.

Ex: Cuvântul interzis este “primăvara”.

Întrebare: “Când se topește zăpada?”

Răspuns: “În anotimpul când înfloresc ghiociei.”

Ce poți face cu...(o sfoară, o floare)

Copiii trebuie să găsească utilitățile unui obiect (se cultivă astfel originalitatea, gândirea divergentă).

Ce titlu se potrivește (dezvoltarea gândirii logice și divergente)

Trebuie formulate cât mai multe titluri pentru un tablou, desen.

Bibliografie:

De Bono Edward, (2003) *Gândirea laterală*, Ed. Curtea Veche, București,

Mihaela Roco,(2004) ”*Creativitate și inteligența emoțională*”, ed. Poliron,

Silvia Breban, Elena Gongea, Georgeta Ruiu, Mihaela Fulga- “*Metode interactive de grup*”.